

Ændringer, som kan gennemføres i en lov om Færøernes uafhængighed

[Billede]

Rigsfællesskabet (det såkaldte) 2.0

- Med lovforslag til Lov om et uafhængigt Færøerne

Kristian Joensen, undervisningslektor, og Bárður Larsen, lektor, Færøernes Universitet

INDLEDNING

I sin åbningstale ved Folketingets åbning den første tirsdag i oktober 2023 udtalte Statsminister Mette Frederiksen bl.a.:

“Men så længe vi har et rigsfællesskab. Og det håber jeg personligt, vi har i mange år endnu. Så skal det være et ligeværdigt samarbejde mellem tre lande, tre folk, tre regeringer.”

Det er ikke første gang i de senere år, at førende danske – og af og til færøske – politikere enten har talt om at ændre det såkaldte rigsfællesskab til et mere jævnbyrdigt samarbejde, eller har påstået, at det allerede er jævnbyrdigt. På det seneste har næsten hele det politiske system på Færøerne talt om en reform af det.

Problemet med statsministerens udtalelse er, at ligestilling er et begreb, som let kan bruges retorisk som slagord og som en måde at aflede os fra en rationel analyse. Med en smule umage kan man dog analysere begrebet ligestilling i relation til det såkaldte rigsfællesskab. Det har vi besluttet os for at gøre i denne kronik.

Juridisk ligestilling kan kun realiseres ved, at Færøerne får status som en stat under folkeretten eller som en delstat i en union, f.eks. med en fælles forfatning (grundlov), der står over den danske grundlov og hjemmestyrelsen, forfatningsloven (og den eventuelle efterfølgende færøske forfatning).

Det står rimelig klart, at den danske statsminister i oktober 2023 ikke foreslog, at Færøerne skulle ligestilles med Danmark ved at blive etableret som en suveræn stat og ej heller, at Færøerne skulle ligestilles som en delstat i en union med Danmark.

Så er det spørgsmålet, hvordan noget, der er en del af en helhed, samtidig kan være ligestillet med selvsamme helhed. Det kan selvsagt, strengt taget, ikke lade sig gøre. Den indbyggede ubalance gør, at der ikke kan eksistere formel ligestilling mellem Færøerne og Danmark.

Det er ikke desto mindre muligt at identificere de dele af den eksisterende ordning, som kan ændres, så der om ikke andet kan opnås et højere niveau af lighed mellem Færøerne og Danmark.

Denne kronik præsenterer en skitse til et lovforslag om Lov om Færøernes uafhængighed, der har til formål at skabe en højere grad af ligestilling.

En sådan lov er ikke en samlet reform, men en lov, som kan tilføjes og ændre hjemmestyrelselovgivningen (dvs. især hjemmestyrelsen, overtagelsesloven og den udenrigspolitiske fuldmagtslov).

Grunden til denne lovtekniske tilgang er, at det kendetegner hjemmestyreordningen, at hverken danskere på den ene side eller færinger på den anden side – og ej heller færinger indbyrdes – er

enige om, hvad ordningen er for en størrelse, eller om den er en permanent ordning eller et skridt på vejen mod en færøsk stat. Hjemmestyreordningen udgør en slags konstruktiv uenighed, og derfor bør en ændret ordning, som ikke indebærer fuld suverænitet, ikke stræbe efter en definitiv ordning eller en for nøjagtig præcisering af værdigrundlaget.

1. FORANKRING AF ORDNINGEN

En forfatningsretslig (statsretslig) ordning afspejler et hierarki af værdier. Nogle forhold er så væsentlige, at de må placeres uden for det almindelige politiske system. Heriblandt findes normalt de grundlæggende regler for, hvordan statsmagterne er organiseret i forhold til hinanden og hvordan fundamentale frihedsrettigheder sikrer borgerne imod uretmæssige statslige indgreb.

Det svarer til den klassiske tankegang om, at ens grundlæggende retssikkerhed må hvile på andet og mere end blot tillid mellem mennesker. Overført til det såkaldte rigsfællesskab er det derfor ikke tilfredsstillende, hvis Lagtingets kompetencer kan ændres ensidigt af den danske lovgivende magt. Selv om dette næppe vil ske, så er det ikke nok at stole på velvilje fra skiftende danske politikere.

Det, der lægges mest vægt på i en ordning, siger dernæst noget om den værdi, ordningen har. Det, som er mest grundlæggende, har som regel det bedste formelle forsvar. Det mindre væsentlige har derimod det dårligste.

Færinger har ofte været fortørnede over den almene danske opfattelse af, at Færøerne statusmæssigt er at sidestille med en simpel dansk kommune.

Som eksempel kan henvises til lagmandens olajtale i 1964, hvor han begræd, at det færøske hjemmestyre i dansk juridisk litteratur blev beskrevet som intet mere end et udvidet kommunalt selvstyre. Et andet eksempel var, da Javnaðarflokkurins folketingsmedlem, Jóannes Eidesgaard, i december 2000, ansporet af de daværende suverænitetshandlinger, spurgte statsminister Poul Nyrup Rasmussen, om det, som det blev påstået fra færøsk side, var korrekt, at rigsmyndighederne mente, at der kun var ét lovgivende ting i det danske rige, nemlig Folketinget, og at Lagtingets kompetencer kun betragtedes som en delegation – og at dette kun kunne ændres, hvis Færøerne blev en selvstændig stat.

Poul Nyrup Rasmussen svarede bl.a., at der kunne laves en nyordning, som afgjorde dette spørgsmål. Han sagde, at det vil:

“... være muligt at gennemføre en nyordning med det klare sigte, at ordningen ikke alene politisk og moralsk, men også statsretligt forankres i et princip om uigenkaldelighed. Siget vil altså være, at Danmark ikke engang i fremtiden kan tage det fra det færøske folk, som én gang er givet.”

Her var der ikke tale om, at den danske statsminister lagde ordene forkert eller uforvarent kom til at fortale sig. Af mødereferaterne fra suverænitetshandlingerne i København i 2000 fremgår det, at Nyrup allerede på det første møde 17. marts 2000 lover det samme. Også det danske justitsministerium støttede synspunktet i ”Justitsministeriets notat af 28. februar 2001 om forholdet mellem grundloven og aftalen af 22. december 1992 med Færøernes landsstyre om råstoffer i undergrunden” (sagsnr.: 2001-750-0087), s. 8.

Dette var nye politiske (og forfatningsretlige) toner. Synspunktet var dog ikke mere kontroversielt, end at det var det, den danske professor Max Sørensen oprindeligt mente, at hjemmestyreløven allerede var et eksempel på (i sin lærebog om **Statsforfatningsret** fra 1969). Ifølge Sørensen kunne den lovgivende magt nemlig ikke normalt fremsætte en lov, som selvsamme lovgivende magt ikke

kunne ændre. Men der kunne, ifølge ham, gøres særlige undtagelser, og hjemmestyreløven var, ifølge ham, en sådan særlig undtagelse.

Max Sørensen ligger her på linje med den kendte britiske jurist H. L. A. Hart, som i sit værk *The Concept of Law*, 1961 (1994 udgaven s. 149-151) fastslog, at det ikke er mere logisk umuligt, at en lovgivende magt fremsætter en lov, som ikke kan tilbagekaldes af samme lovgivende magt (selvbegrænsende lovgivningsmagt), end det, at den lovgivende magt altid kan ændre en lov ved senere lov.

Da vi nåede 2005, og overtagelsesloven og den udenrigspolitiske fuldmagtslov blev vedtaget og føjet til hjemmestyreløven, var statministerens løfte om et ”statsretligt princip om uigenkaldelighed” glemt. De danske bemærkninger til den færøske overtagelseslov var præget af delegationsteoretisk og enhedsstatslig retorik. Lagtingets beføjelser blev f.eks. kaldt ”regeludstedende kompetence” og delegeret kompetence.

Så sent som den 10. januar 2019 blev den samme opfattelse cementeret i et svar fra justitsministeren til folketingsmedlem Magni Arge (spørgsmål nr. S 351). Det blev den også i en debat mellem justitsministeren og Sjúrdur Skaale under et samråd i Folketingets Færøudvalg den 18. september 2020 om ”tele- og cybersikkerhed”.

En forankring af det kan næppe sikres ved en grundlovsændring, for en grundlovsændring er ikke på dagsordenen, og ingen ved, hvornår en sådan dagsorden genopstår. Idet hjemmestyreordningen desuden udgør en konstruktiv uenighed, er det derudover tvivlsomt, om færingerne kan blive enige indbyrdes eller med danskerne om, hvordan en sådan bestemmelse i grundloven skulle formuleres.

Det bedste og simpleste bud på hvordan dette kunne gøres ville være, hvis man på minimalistisk vis og med respekt for den konstruktive uenighed nedskrev princippet i en paragraf i en lov om uafhængighed:

”§ 1. Færøernes uafhængighedskompetencer kan ikke ændres uden det færøske folks samtykke.”

2. LOVGIVNINGS- OG AFTALEVETO

Lagtingets lovgivende kompetencer er ifølge hjemmestyreløven afgrænsede til færøske særanliggender. Fællesanliggender hører under rigets lovgivende magt, men hjemmestyret skal høres i medfør af § 7.

En måde at styrke færøsk uafhængighed og skabe større ligestilling mellem rigsdelenene kunne være at ændre ordningen under § 7 i hjemmestyreløven med en bestemmelse, der sikrer, at rigets myndigheder ikke har ret til at sætte lovgivning inden for fællesanliggender i kraft uden de færøske lovgiveres samtykke.

Dette er ikke i strid med den danske grundlov. Allerede sent i 1850, under landstingsbehandlingen af forslaget til en rigsdagslov om færingernes rigsdagsrepræsentant, henviste den berømte danske jurist og politiker Anders Sandøe Ørsted i sin mindretalsudtalelse til, at den danske grundlov ikke i sig selv afklarede spørgsmålet om, hvor langt rigsdagens lovgivende magt rakte. Ingen senere grundlovsændring har fjernet grundlaget for det synspunkt.

En bestemmelse i Lov om Færøernes uafhængighed kunne lyde således:

”§ 2. Ingen rigslov eller international aftale kan træde i kraft for Færøerne uden Lagtingets samtykke.”

Lagtinget får hermed ingen aktive lovgivningskompetencer hvad fællesanliggender angår. Den færøske lovgivende forsamling opgraderes blot til en form for defensiv lovgivningsmagt hvad fællesanliggender angår.

Veto for så vidt angår internationale aftaler kan fungere således, at den danske regering sender en erklæring til FN om, at den tager territorielt forbehold for Færøerne i alle internationale aftaler, som den danske stat indgår i fremtiden. New Zealand har gjort noget tilsvarende vedrørende Cook-øerne.

3. INDGÅELSE AF INTERNATIONALE AFTALER OG OPNÅELSE AF MEDLEMSKAB AF INTERNATIONALE ORGANISATIONER I EGET NAVN

Det er ingen hemmelighed, at færøske politikere opfatter det snævre udenrigspolitiske handlerum som et særligt problem. Ændringerne, der fulgte af den udenrigspolitiske fuldmagtslov fra 2005, blev i første omgang betragtet som et fremskridt, idet § 1, stk. 1, gav Færøernes landsstyre ret til at indgå folkeretlige aftaler med fremmede stater og mellemstatslige organisationer hvad fuldt overtagne sagsområder angik. Men efterfølgende bestemmelser i § 1 (stk. 2 og stk. 4) underminerer dette, når det kommer til folkeretlige aftaler, som Grønland og Danmark er omfattet af, og § 2 fastslår, at sådanne aftaler ikke indgås i eget navn, men under benævnelsen ”Kongeriget Danmark for så vidt angår Færøerne”.

Paragraf 4 i den udenrigspolitiske fuldmagtslov gav den opfattelse, at Færøerne kunne opnå medlemskab i eget navn af mellemstatslige organisationer, som tillader medlemskab i eget navn til andre enheder end stater og statslige organisationer. Det stod dog hurtigt klart, at bestemmelsen indeholder det forbehold, at et sådant medlemskab skal være foreneligt med Færøernes forfatningsmæssige status, og det danske justitsministerium og statsministerium forbeholder sig retten til at fortolke, hvilken forfatningsmæssig status Færøerne har. Af bemærkningerne til det danske (ikke det færøske) lovforslag fremgår det endvidere, at et sådant medlemskab kun kan forekomme i organisationer, hvor Kongeriget Danmark ikke i forvejen er repræsenteret, samt at medlemskabet kun kan blive et associeret medlemskab med taleret.

Der er derfor brug for at styrke de udenrigspolitiske kompetencer. En bestemmelse med det for øje kunne lyde således:

” § 3. Færøernes landsstyre kan, på betingelse af forudgående orientering af rigsmyndighederne, indgå folkeretlige aftaler med fremmede stater og mellemstatslige organisationer, herunder administrative aftaler, der fuldt ud angår overtagne sagsområder.

...

Stk. 3. Aftaler, som er nævnt i stk. 1 og stk. 2, indgås under benævnelsen Færøernes landsstyre eller Færøerne.”

Færøernes landsstyre opnår dermed ret til at forhandle og indgå aftaler i eget navn i modsætning til den nuværende § 2 i den udenrigspolitiske fuldmagtslov.

For at forbedre § 4 i den udenrigspolitiske fuldmagtslov foreslår vi en § 3, stk. 2, som lyder således:

”§ 3, stk. 2. Danmarks regering skal indlevere en ansøgning eller støtte en sådan ansøgning om færøsk medlemskab i mellemstatslige organisationer, der tillader dette.”

Herved ”skal” den danske regering indlevere en ansøgning fra Færøerne frem for blot at kunne gøre det. Forslaget gør det muligt for Færøerne at opnå fuldt medlemskab af organisationer som WTO, der tillader andre enheder end suveræne stater medlemskab uanset, om den danske stat allerede er medlem på vegne af andre dele af riget end Færøerne.

Danmark har, med henvisning til grundlovens § 19, hidtil afvist, at en sådan nyordning er mulig. Imidlertid har eksperter, f.eks. Ole Spiermann, påvist, at grundloven ikke er en hindring. Allerede her – i og med, at ledende eksperter har divergerende holdninger – bør den danske regering lade tvivlen komme Færøerne til gode ud fra det samme hensyn, der ligger bag den såkaldte sikkerhedsdoktrin (dvs. at grundloven ikke skal tilsidesætte den politiske magt, medmindre der er tale om et klart grundlovsbrud).

I bemærkninger til den nye lov bør det dog sikres, at et muligt statsansvar under folkeretten, som Færøernes landsstyre kan pålægge den danske stat, overføres til Færøernes landsstyre.

4. FORTOLKNING AF LIGESTILLING

Der ligger stor magt i det at være autoritet i lovfortolkning, især ved fortolkning af så politiske love som hjemmestyreloven, overtagelsesloven, den udenrigspolitiske fuldmagtslov og grundloven.

Der står ingen steder, at rigsmyndighedernes ret til at fortolke står over de færøske myndigheders. Det ligger der dog en indbygget mistanke om i den enhedsstatsopfattelse, som rigsmyndighederne har, jf. ovenfor. Danskerne mener, at de har fortolkningsret, og færingerne har haft en tendens til at acceptere dette.

Hvis der reelt skal være et mere jævnbyrdig forhold mellem rigsmyndighederne og Færøerne, må der være en fortolkningsmæssig ligestilling. Det er nødvendigt at fastsætte nogle formelle regler om fortolkning. Normalt opfattes det ikke som rimeligt at instruere domstole eller andre beslutningstagere i, hvordan fortolkning skal foregå. Men når forskellige politiske enheder står over for hinanden, f.eks. i det internationale system eller i en union, forholder det sig anderledes. Derfor indeholder Wienertraktaten fra 1969 regler om fortolkning, der skal sikre en mere objektiv (ordlyd) frem for en subjektiv (parternes hensigter) tilgang til fortolkning. Forholdene mellem Færøerne og Danmark er ikke direkte sammenlignelige med et internationalt system, men til dette formål er en sammenligning rimelig. Derfor foreslås denne paragraf om fortolkning:

” § 4. Denne lov, der samtidig er en aftale, er vedtaget med enslydende lovtæst og bemærkninger på færøsk i Lagtinget og på dansk i Folketinget.

Stk. 2. I tilfælde af tvivl om fortolkningen har de færøske og danske lovtækster samme myndighed.

Stk. 3. I tilfælde af tvivl om fortolkningen skal den tolkning vælges, der på basis af ordlyden i begge love bedst forener fælles holdning og formål.”

Det, at den færøske og danske udgave af hjemmestyreloven skal have samme myndighed (være lige autoritative), er ikke mindst vigtigt. Det er også afgørende, at teksten har større vægt end forarbejderne og andet, der kun kan sige noget om den ene lovgivers vilje frem for begges.

Det foreslås dernæst at tilføje dette afsnit:

”§ 4, stk. 4. Stykkerne 2 og 3 skal på samme måde gælde for fortolkning af Lov om Færøernes Hjemmestyre, Lov om de færøske myndigheders overtagelse af sager og sagsområder og Lov om Færøernes landsstyres indgåelse af folkeretlige aftaler.”

5. EGEN DØMMENDE MAGT

Ligestilling inden for fortolkning giver dog ikke god mening uden relevante myndigheder med autoritet til at fortolke. Den formelle lovgiver fremsætter ofte ret overordnede og generelle love uden helt at have afklaret, hvad lovene skal betyde i praksis. I de tilfælde bliver instanser med dømmende magt vigtige medspillere – eller partnere vil nogen sige – i den retsskabende proces.

Egne domstole er ikke alene vigtige for retssystemet – i hvert fald, hvis det til en vis grad skal være autentisk og færøsk og ikke blot importeret udefra. Lovgivningskompetence udvikles også af samfundet omkring Lagtinget, særligt domsmagten og alt det, der hører til et eget juridisk samfund. Uden dette vil Lagtinget få svært ved at forstå de grundlæggende rettigheder og retsprincipper, hvis forståelse er nødvendig for så megen lovgivning.

Det færøske hjemmestyre har siden overtagelsesloven i 2005 kunnet oprette egne domstole, men det har der ikke været interesse for. Overtagelsesloven har desuden haft den begrænsning i § 1, stk. 2, at der ikke kan etableres en højesteret i færøske sager. Når en højesteret er afgørende for afsigelse af principielle kendelser og skal udstikke kursen for en domsmagt, bør en bestemmelse derfor stadfæste dette som en mulighed. F.eks.:

”§ 5, stk. 1. Domstole, som etableres af færøske myndigheder, har den endelige dømmende myndighed og domsmagt i alle sager og sagsområder på Færøerne.”

Det står ikke udtrykkeligt, men i det, at der kan oprettes færøske domstole, som har endelig myndighed, ligger der, at der også kan oprettes en færøsk højesteret. Omvendt er det forståeligt, hvis riget vil sikre sig, at rigets fælles højesteret får det afgørende ord i fællesanliggender og øvrige sager angående love af særlig betydning for hele riget, såsom grundloven. Derfor kunne endnu et stykke lyde således:

”§ 5, stk. 2. Inden for fællesanliggender eller sager vedrørende rigets forfatning kan der ved ansøgning gives tilladelse til, at sager bringes for rigets fælles Højesteret.”

6. VOLDGIFTSRETSSYSTEM

At der oprettes færøske domstole løser imidlertid ikke problemet med fortolkningen af forfatningsretlige grundregler, der er fælles. Der kan nemlig opstå tvivl om, hvorvidt domstole, der kun hører under det ene system, kan dømme uafhængigt i sager, der har betydning for begge systemer.

Af den grund kræves der samtykke fra begge (alle) stater, inden de internationale domstole får anerkendt deres jurisdiktion. Det er også kutyme i det internationale retssystem at lægge sager for en voldgiftsret, hvor parterne er ligeligt repræsenteret. Relationen mellem Færøerne og Danmark er ikke international, men kan tildels sammenlignes med en international relation.

Af tilsvarende grunde er det derfor allerede i medfør af § 6, stk. 2, i hjemmestyreloven muligt at etablere et nævn, der kan behandle tvivlsspørgsmål om kompetencemæssige grænseflader mellem riget og hjemmestyret. Nævnet er aldrig blevet etableret, men i retspraksis er der tilslutning til, at nævnet iht. § 6, stk. 2, bør træffe afgørelser om kompetencemæssige grænseflader mellem rigsdelenene frem for de almindelige domstole (BS 899/2015 afsagt den 2. maj 2016 i den såkaldte grindesag).

Som det er defineret nu, er nævnet imidlertid ikke uafhængigt, idet tre højesteretsdommere skal afgøre tvister mellem deres eget system og et autonomt system i udkanten af riget. Det vil ske, hvis de fire politiske medlemmer, to valgt af landsstyret og to af regeringen, ikke kommer til enighed.

For at opnå en større ligestilling foreslår vi, at man forbedrer ordningen og kalder det et voldgiftssystem. Nøjagtigt hvordan voldgiftssystemet skal nedsættes og i øvrigt fungere, kan der være forskellige meninger om. Normalt har stemmereglerne været baseret på flertalsprincippet, hvor en opmand træffer afgørelse, når der er stemmelighed. Opmanden har ofte repræsenteret et 3. land. Et sådant system er nok ikke nemt at acceptere i en ordning, der trods alt ikke er folkeretligt. Vi foreslår derfor, at formanden skal træffe afgørelsen, når det står uafgjort, og at han vælges ved lodtrækning, hvis der ikke opnås enighed om valget.

Her er et forslag til en paragraf om, hvordan voldgiftsretten kunne organiseres:

”§ 6. Både lagmanden og statsministeren kan lægge tvivlsspørgsmål om de kompetencer, som det færøske hjemmestyre og staten har i forhold til hinanden, for en voldgiftsret.”

Jævnbyrdigheden i sammensætningen kunne opnås således:

”§ 6, stk. 2. Voldgiftsretten består af to medlemmer valgt af den danske regering, to medlemmer valgt af landsstyret, to højesteretsdommere udpeget af den danske justitsminister og to jurister udpeget af landsstyremedlemmet for juridiske anliggender. For hver sag udtrækkes de juridiske repræsentanter fra Højesteret ved lodtrækning mellem alle højesteretsdommere, og repræsentanterne fra landsstyret udtrækkes ligeledes ved lodtrækning fra en liste på 10 jurister med speciale i forfatningsret, som landsstyremedlemmet for juridiske anliggender vælger hvert 6. år.

Voldgiftsretten kunne selv etablere sig og vælge en formand således:

”§ 6, stk. 3. Voldgiftsretten etablerer sig for hver enkelt sag med en formand, som skal vælges mellem de juridiske repræsentanter. Såfremt der ikke opnås enighed, bliver valget afgjort ved lodtrækning.”

Regler om beslutningskompetence, afstemning og sagskompetence:

”§ 6, stk. 4. Det er alene voldgiftsretten, der har sagskompetence i sager om de kompetencer, som det færøske hjemmestyre og rigsmyndigheden har i forhold til hinanden.

§ 6, stk. 5. Voldgiftsretten er beslutningsdygtig, når alle medlemmer er til stede.

§ 6, stk. 6. Såfremt de fire af regeringen og landsstyret valgte medlemmer er enige, er sagen endeligt afgjort.

§ 6, stk. 7. Såfremt der ikke opnås enighed, afgøres sagen af de fire juridiske medlemmer ved almindeligt flertal. Er der stemmelighed, er formandens stemme den afgørende.”

Endelig er det også nødvendigt, at § 6, stk. 3, i hjemmestyreloven ændres for at opnå en bedre ligestilling, så voldgiftsretten selv og ikke statsministeren alene kan suspendere en sag:

”§ 6, stk. 8. Voldgiftsretten kan på opfordring fra enten statsministeren eller lagmanden træffe beslutning om at sætte en vedtagelse, som er forelagt voldgiftsretten, midlertidigt ud af kraft, indtil der foreligger en afgørelse.”

7. ENSIDIG RET TIL AT DANNE EGEN STAT

Den danske regering har anerkendt, at færinger har ret til at danne deres egen stat. Alligevel har regeringen gentagne gange sagt, at denne ret er betinget af, at Folketinget giver sit samtykke. En ret, der kræver samtykke fra nogen, er ikke en ret.

Dette betyder, at rigsmyndighederne har fat i den lange ende i en forhandlingssituation. En ensidig ret for Færøerne til at danne sin egen stat (også kaldet løsrivelse) ville være en anerkendelse af en (ekstern) selvbestemmelsesret til den færøske nation og samtidig et stort skridt hen imod større retslig ligestilling – hvis suveræniteten igen blev et forhandlingstema med den danske regering.

Det foreslås derfor, at denne ret stadfæstes i loven om Færøernes uafhængighed i stil med følgende:

” § 7. Det færøske folk beslutter, om Færøerne skal etableres som egen stat. Forud for sådan en beslutning skal der have været forhandlinger med rigsmyndighederne, men beslutningen er ikke betinget af samtykke fra rigsmyndighederne.”

Dette er ikke i strid med grundloven, da § 19 ikke er relevant for en ensidig færøsk løsrivelsesret (en længere forklaring om disse forhold findes i Bárður Larsen & Kristian Joensens ”Ensidig løsrivelse reguleres ikke af grundlovens § 19”, Juristen 2020, s. 254 – 268).

8. OPHÆVELSE AF FOLKETINGSPRÆSENTATIONEN

Et væsentligt tegn på den manglende ligestilling mellem rigsparterne er den færøske repræsentation i Folketinget, som er symbolet på det paradoks, som ligger i at stræbe efter at blive ligestillet med en enhed, som man selv udgør og fortsat vil være integreret i.

Rigsdags- og folketingsrepræsentationen gav god mening i tiden, før den færøske lovgivningsmagt for alvor udvikledes, særligt efter hjemmestyreloven fra 1948. Med tiden er folketingsmedlemmerne dog mere begyndt at ligne embedsmænd end parlamentarikere.

Danske myndigheder har flere gange anerkendt, at den nuværende § 28 i den danske grundlov om den færøske repræsentation i Folketinget ikke er en bindende grundlovsnorm. Folketingsrepræsentationen kan med andre ord ophæves uden en grundlovsændring.

Hvis en ordning med lovgivningsveto vedtages (iht. ovenstående under pkt. 2), er det under alle omstændigheder omkring Lagting og landsstyre, at de afgørende forhandlinger foregår, også om lovgivning inden for fællesanliggender.

Til dette formål foreslår vi derfor en paragraf:

”§ 8. Der afholdes ikke folketingsvalg på Færøerne, efter at denne lov er trådt i kraft.”

OPSUMMERING

I denne kronik har vi taget den danske statsminister og andre ledende politikere på ordet, når de siger, at det såkaldte rigsfællesskab er eller skal være et fællesskab mellem ligestillede parter. Kronikken peger på ændringer, som i regi af en Lov om Færøernes uafhængighed kan ændre hjemmestyrelovgivningen således, at hjemmestyreordningen kan gøres mere jævnbyrdig. Det står dog klart, at der kun kan opnås fuld juridisk ligestilling, hvis Færøerne enten bliver en suveræn stat eller en stat i en union, hvor Danmark (og evt. Grønland) er den anden stat under en fælles forfatning.

(forfatterne er i gang med at redigere og udvide denne kronik til en akademisk artikel til Føroysk Lógarrít (færøsk juridisk tidsskrift udgivet af Færøernes Universitet)